

Rozdział 1. Ogólna charakterystyka prawa gospodarczego prywatnego

Literatura: *A. Bierć*, Zarys prawa prywatnego. Część ogólna, Warszawa 2012; *S. Biernat, A. Wasilewski*, Wolność gospodarcza w Europie, Kraków 2000; *A. Cieśliński*, Wspólnotowe prawo gospodarcze, Warszawa 2003; *A. Kidyba*, Prawo handlowe, Warszawa 2004, rozdz. 1; *J. Jacyszyn, C. Kosikowski*, Podstawy prawa gospodarczego, Warszawa 2001; *C. Kosikowski*, Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej, Warszawa 2005; *P. Machnikowski*, Swoboda umów według art. 353(1) KC. Konstrukcja prawna, Warszawa 2005; *K. Pawłowicz*, [w:] *C. Banasiński, H. Gronkiewicz-Waltz, K. Pawłowicz, D. Szafrąński, M. Wierzbowski, M. Wyrzykowski*, Prawo gospodarcze. Zagadnienia administracyjnoprawne, Warszawa 2003, rozdz. 4; *Z. Radwański*, Teoria umów, Warszawa 1977; *S. Włodyka*, Prawo gospodarcze. Zarys systemu, t. 1, Część ogólna, Warszawa 1981; *tenże*, [w:] *S. Włodyka* (red.), Prawo umów gospodarczych, Warszawa 2001, rozdz. 1; *Cz. Żuławska*, Zasady prawa gospodarczego prywatnego, Warszawa 2007.

§ 1. Pojęcie prawa gospodarczego prywatnego

I. Obrót gospodarczy

1. Pojęcie i znaczenie obrotu gospodarczego

Specyfiką działu prawa, któremu poświęcony został niniejszy podręcznik, oprócz charakterystycznej metody regulacji stosunków społecznych, jest również charakterystyczny **przedmiot regulacji**. Prawo gospodarcze prywatne reguluje bowiem stosunki społeczne zachodzące w związku z aktami **wymiany dóbr i świadczenia usług**, które to akty dokonywane są przez **przedsiębiorców** (a czasem między przedsiębiorcami) w związku z prowadzoną na własny rachunek **działalnością gospodarczą**. Z uwagi na dynamikę wspomnianych aktów wymiany dóbr i usług, a także ze względu na profesjonalny charakter podmiotów uczestniczących w regulowanych

1

prawem gospodarczym prywatnym stosunkach społecznych, te ostatnie nazywamy stosunkami prawnymi **obrotu gospodarczego**.

- 2 Pojęcie **obrotu gospodarczego** (zwanego dawniej obrotem handlowym), choć w istotny sposób wpływa na definicję i zakres prawa gospodarczego prywatnego, nie ma charakteru normatywnego (nie jest zdefiniowane ustawowo), wobec czego jego wyjaśnienie jest zadaniem doktryny prawniczej, poszukującej wsparcia w dorobku innych dyscyplin naukowych, a także w dorobku orzecznictwa sądowego.

Zjawisko obrotu gospodarczego należy także do świata pojęć ekonomii – stosunki wymiany dóbr i usług, będące przejawem prowadzonej przez przedsiębiorców działalności gospodarczej, podlegają przecież prawom rynku. W tym sensie prawo gospodarcze prywatne ma swe korzenie w ekonomicznej aktywności jednostek i grup społecznych i zawiera katalog reguł rządzących obrotem towarami i usługami na linii od producenta do konsumenta. Z tego powodu na podkreślenie zasługuje związek pomiędzy zjawiskami i regułami ekonomicznymi a ustawodawstwem gospodarczym, wynika bowiem z tego konieczność uwzględniania praw ekonomii w procesie stanowienia przepisów regulujących działalność przedsiębiorców. Należy zauważyć także, że pomiędzy stosunkami ekonomicznymi, procesem ich rozwoju a stanem obowiązującego ustawodawstwa gospodarczego zachodzi więź o charakterze sprzężenia zwrotnego. Za przykład posłużyć może dynamicznie rozwijająca się gałąź gospodarki określana jako *e-commerce* (handel internetowy), które to zjawisko stymuluje wydawanie potrzebnych przepisów prawnych (zawieranie umów drogą elektroniczną, podpis elektroniczny, elektroniczne instrumenty płatnicze, ochrona konsumentów w tym zakresie) i równocześnie jest kształtowane przez odpowiednie, nowoczesne prawo.

- 3 Wyrażenie „obrotu gospodarczego” jest **uogólnieniem stosunków prywatnoprawnych zachodzących w związku z prowadzoną przez przedsiębiorców działalnością gospodarczą**, w ramach której to działalności dochodzi do stosunków wymiany dóbr (wyprzedzanych produkcją tychże dóbr) i świadczenia usług. Pojęcie obrotu gospodarczego jest blisko spokrewnione z pojęciem obrotu cywilnoprawnego, z tym, że stosunki prawne, będące przejawem tego pierwszego, odznaczają się dużą doniosłością ekonomiczną (zarówno w skali mikro-, jak i makroekonomicznej) oraz znaczną złożonością organizacyjno-technologiczną. Należy podkreślić dwa ostatnie elementy charakterystyczne obrotu gospodarczego; cechuje go **doniosłość ekonomiczna** oraz **profesjonalizacja** regulowanych prawem gospodarczym **stosunków społecznych**. Istotność dwóch wymienionych znamion obrotu gospodarczego wpływa na treść przyjmowanych

rozwiązań prawnych, a z drugiej strony pozwala zakwalifikować określone normy prawne do zakresu prawa gospodarczego prywatnego.

Szczególne stosunki społeczno-gospodarcze składające się na pojęcie obrotu gospodarczego, regulowane za pomocą metody cywilnoprawnej przez normy prawa gospodarczego prywatnego, to stosunki **funkcjonalnie powiązane z działalnością gospodarczą**. Tym samym do obrotu gospodarczego należą stosunki prywatnoprawne, zachodzące w toku prowadzonej działalności gospodarczej, tj. **zarobkowej działalności wytwórczej, budowlanej, handlowej, usługowej oraz działalności polegającej na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu kopaliny ze złóż, która to działalność jest wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły**. Według innego, syntetycznego ujęcia, przez obrót gospodarczy należy rozumieć **stosunki prywatnoprawne powstające w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa**.

Pojęcie obrotu gospodarczego służyć będzie po pierwsze – **ogólnej charakterystyce i definicji prawa gospodarczego prywatnego** jako gałęzi prawa (część I), po drugie wyróżnieniu i charakterystyce **podmiotów tego prawa, tj. przedsiębiorców** (część II), oraz po trzecie poprzez wskazanie cech szczególnych wynikających ze ścisłej więzi z obrotem gospodarczym, wyróżnieniu i analizie **katalogu umów gospodarczych** (część III).

2. Zróżnicowanie obrotu gospodarczego

Stosunki wymiany dóbr i usług regulowane przepisami prawa prywatnego, w zależności od tego, jakie cechy mają podmioty tych stosunków, należy zaliczyć do **obrotu powszechnego** bądź do **obrotu mieszanego** lub **profesjonalnego**.

W stosunkach obrotu powszechnego po obu stronach umowy występują nieprofesjonaliści (konsumenci), a wymiana dóbr i usług nie jest przejawem działalności gospodarczej. Obrót powszechny w całości jest poddany regulacji Kodeksu cywilnego.

Regulowane prawem prywatnym stosunki wymiany dóbr i usług, zaliczające się do obrotu powszechnego, mieszanego i profesjonalnego, składają się na obrót prywatnoprawny jako taki, zaś stosunki obrotu mieszanego (jednostronnie profesjonalnego) i profesjonalnego (dwustronnie profesjonalnego) – na obrót gospodarczy.

Profesjonalny obrót gospodarczy to stosunki prawne kreowane umowami (czynnościami prawnymi) zawieranymi przez **strony będące przedsiębiorcami** (zob. art. 43¹ KC), wchodzącymi ze sobą w relację wymiany dóbr i usług w ramach i **w związku z prowadzoną przez siebie dzia-**

łałnością gospodarczą. Stosunków takiego profesjonalnego (dwustronnie profesjonalnego) obrotu gospodarczego dotyczy przykładowo art. 66¹ § 4 zd. 2, art. 66², 68¹, 74 § 3, art. 77¹, 385⁴, 563 § 1 KC. Wymienione przepisy przewidują wyjątki od ogólnych, obowiązujących w obrocie powszechnym i mieszanym, zasad zawierania i wykonywania umów, które to wyjątki podyktowane są dynamiką i profesjonalnym charakterem obrotu gospodarczego.

- 6 **Obrót gospodarczy mieszany** (jednostronnie profesjonalny) to stosunki prawne powstające na podstawie czynności prawnych dokonywanych przez strony, z których **jedna jest przedsiębiorcą** (profesjonalistą prowadzącym działalność gospodarczą), a **druga – konsumentem**. Jak stanowi art. 22¹ KC, za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą czynności prawnej z przedsiębiorcą niezwiązaną bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą. Współcześnie bardzo prężnie rozwija się dział prawa, zwany prawem konsumenckim, którego rozwiązania mają chronić konsumenta, jako słabszą stronę stosunków z zakresu mieszanego obrotu gospodarczego (zob. np. art. 74 § 2, art. 384–385³, 449¹–449¹⁰, art. 558 § 1 KC oraz przepisy ustaw szczególnych).

Obrót gospodarczy, z uwagi na **terytorialny zasięg** realizacji stosunków wymiany dóbr i świadczenia usług, podzielić można na **krajowy, europejski** (w ramach wspólnego rynku UE) oraz **międzynarodowy**.

II. Definicja prawa gospodarczego prywatnego

- 7 Przez pojęcie prawa gospodarczego prywatnego rozumiemy **zespół norm prawnych regulujących za pomocą metody cywilnoprawnej stosunki społeczne polegające na aktach wymiany dóbr i świadczenia usług, które to akty dokonywane są przez przedsiębiorców lub między przedsiębiorcami w związku z prowadzoną na własny rachunek działalnością gospodarczą**. Definicję prawa gospodarczego prywatnego opieramy na **dwóch kryteriach: podmiotowym i przedmiotowo-funkcjonalnym**. Odwołanie się do cywilnoprawnej metody regulacji stosunków obrotu gospodarczego wynika z zasady jedności prawa cywilnego, które reguluje zarówno obrót powszechny (konsumencki), jak i profesjonalny (gospodarczy). W tym sensie prawo gospodarcze prywatne jest wyspecjalizowanym działem (częścią) prawa cywilnego.

Prawo gospodarcze prywatne reguluje po pierwsze stosunki prawne z udziałem **przedsiębiorców** (kryterium podmiotowe). Należy dodać, że prawo gospodarcze prywatne obejmuje przy tym regulację różnych form organizacji przedsiębiorców, w tym zwłaszcza problematykę spółek handlowych.

Po drugie prawo gospodarcze prywatne za pomocą **metody cywilno-prawnej** normuje **stosunki majątkowe**, które w toku prowadzonej przez przedsiębiorców **działalności gospodarczej** przybierają postać **wymiany dóbr i świadczenia usług** (kryterium przedmiotowo-funkcjonalne), co dokonuje się przy użyciu pieniądza. Należy dodać, że aktywność gospodarcza przedsiębiorców, której wyrazem jest ich działalność wytwórcza (produkcyjna), budowlana, handlowa, usługowa, zawodowa i inna, cechuje się tym, że jest realizowana w sposób **zorganizowany i ciągły**. Stopień organizacji działalności gospodarczej może być różny, zwykle osiąga jednak postać przedsiębiorstwa prowadzonego przez przedsiębiorcę.

Takie ujęcie definicji prawa gospodarczego prywatnego zdeterminowało również układ podręcznika, którego zasadniczy trzon, po **zagadnieniach ogólnych** (część I), stanowi problematyka organizacyjno-prawnych, najważniejszych **form działania przedsiębiorców w obrocie gospodarczym, tj. spółek** (część II), oraz **problematyka umów (kontraktów)**, zawieranych przez przedsiębiorców lub między przedsiębiorcami w toku działalności gospodarczej, będących wyrazem dynamiki obrotu gospodarczego (część III).

Wyodrębnienie prawa gospodarczego prywatnego opiera się na wyróżnieniu pojęcia **obrotu gospodarczego**, będącego elementem **gospodarki rynkowej**, w której dominujące znaczenie i ważkie zadania przypadają **przedsiębiorcom prywatnym**, działającym „w środowisku” **wolności działalności gospodarczej**. Prawo gospodarcze prywatne nie jest tym samym wyodrębnione na zasadzie takiej, jak wyodrębnione jest prawo cywilne, prawo pracy czy prawo karne. Źródłem regulacji stosunków obrotu gospodarczego nie jest jedna, fundamentalna ustawa (kodeks), lecz kompleks ustaw należących do dziedziny prawa prywatnego, a często nawet wybrane, uwzględniające specyfikę obrotu gospodarczego, przepisy prawne zawarte w ustawach regulujących stosunki obrotu powszechnego (tak jest, gdy chodzi o liczne przepisy Kodeksu cywilnego, który reguluje zarówno obrót gospodarczy, jak i powszechny). Przypomnijmy, że specyfika obrotu gospodarczego, która pozwala wyróżnić i charakteryzować prawo gospodarcze prywatne, polega na tym, że funkcjonuje on w ramach zasady **wolności działalności gospodarczej**, jego cechą jest **dynamika (szybkość)** nawiązywania stosunków prawnych, przy zagwarantowaniu koniecznego **bezpieczeństwa tego obrotu**, istotnym źródłem finansowania działalności jest **kredyt**, stosunki obrotu gospodarczego nawiązywane przez przedsiębiorców często są **trwale**, przybierają przy tym zwykle postać stosunków **masowych** (szablonowych), a standard wymagań (np. co do jakości świadczenia), jakie się stawia wobec uczestników obrotu go-

spodarczego, jest podwyższony (uwzględniający **profesjonalizm** obrotu gospodarczego). Przytoczone istotne motywy przemawiają za wyróżnieniem prawa gospodarczego prywatnego jako samodzielnej gałęzi prawa.

Posługiwanie się w niniejszym podręczniku wyrażeniem „prawo gospodarcze prywatne” oznacza przyjęcie przez Autorów określonej **konwencji językowej**, której wybór podyktowany był z kilku względów.

Po pierwsze określenie takie jest dość często w **literaturze przedmiotu** stosowane, a na uniwersyteckich wydziałach prawa funkcjonują jednostki (katedry bądź zakłady prawa gospodarczego prywatnego) prowadzące **badania i dydaktykę** w zakresie tego działu prawa.

Po drugie zdaniem Autorów, posługiwanie się określeniem „prawo gospodarcze prywatne”, w miejsce tradycyjnego określenia „prawo handlowe”, jest z wielu powodów **bardziej trafne i odpowiadające w większym stopniu dzisiejszemu przedmiotowi regulacji** charakteryzowanego działu prawa. Wystarczy wskazać, że regulacja prawna stosunków obrotu gospodarczego nie zamyka się tylko w granicach handlowej działalności przedsiębiorców, lecz obejmuje swym zakresem **także inne (niż działalność handlowa) dziedziny działalności gospodarczej**.

Wreszcie po trzecie, określenie „prawo gospodarcze prywatne” ma w założeniu zwrócić, przez wyraźny **kontrast**, uwagę na inny, istotny z punktu widzenia przedsiębiorców i ich działalności gospodarczej dział prawa, zwany dziś powszechnie **prawem gospodarczym publicznym** (zob. o tym szerzej w dalszych uwagach tego rozdziału), a także podkreślić, że charakteryzowany dział prawa należy do dziedziny **prawa prywatnego**. Prawo gospodarcze prywatne reguluje stosunki majątkowe obrotu gospodarczego, za pomocą metody cywilnoprawnej, zakładającej wzajemną autonomię podmiotów stosunków prawnych, przejawiającą się w swobodzie kontraktowej, której zasadą jest ekwiwalentność świadczeń kontrahentów.

- 9 W obrębie prawa gospodarczego prywatnego wyodrębniły się wyspecjalizowane dyscypliny tego działu prawa; ich wyróżnienie opiera się bądź na specyfice rodzaju działalności gospodarczej (np. prawo transportowe, ubezpieczeniowe), bądź na specyfice instytucji uregulowanych w ramach ustaw szczególnych z zakresu prawa gospodarczego (np. prawo papierów wartościowych). Przy tym regulację form organizacyjnych przedsiębiorców oraz umów (kontraktów) w obrocie gospodarczym przyjęło się określać mianem **prawa gospodarczego prywatnego (handlowego) sensu stricto**, zaś takie prawo uzupełnione o wyszczególnione wyżej, wyspecjalizowane działy, mianem **prawa gospodarczego prywatnego (handlowego) sensu largo**. Jak już podano wyżej, niniejszy podręcznik omawia instytucje prawa gospodarczego prywatnego *sensu stricto*.

III. Prawo gospodarcze prywatne a prawo gospodarcze publiczne

W celu dalszej charakterystyki prawa gospodarczego prywatnego jego pojęcie należy zestawić z pojęciem prawa gospodarczego publicznego (administracyjnego prawa gospodarczego). Pozwoli to na ukazanie związków pomiędzy oboma działami prawa oraz jednocześnie – przez podkreślenie specyfiki prawa gospodarczego prywatnego i publicznego – na ich wyraźne odróżnienie od siebie. Kryterium podziału, co oczywiste, jest przynależność do **prawa prywatnego** albo do **prawa publicznego**, z których pierwsze reguluje przede wszystkim stosunki majątkowe, w zakresie których podmiotom tych stosunków przysługuje **wzajemna autonomiczność** (metoda cywilnoprawna), drugie zaś normuje, stosując metodę **władczego podporządkowania** (metoda administracyjna), różnego rodzaju stosunki, których stroną jest państwo, czy szerzej – organy władzy publicznej (rządowej i samorządowej). Oczywiście pomiędzy prawem gospodarczym prywatnym a publicznym zachodzą **istotne więzi**, jako że dopiero całości kształt norm prawnych do obu tych dziedzin należących określa reguły udziału przedsiębiorców w życiu gospodarczym kraju.

Jak wiadomo stosunki obrotu gospodarczego regulowane są za pomocą metody cywilnoprawnej (zawieranie umów) przez prawo gospodarcze prywatne. Państwo może również brać udział w obrocie gospodarczym, choć w realiach gospodarki rynkowej tylko wyjątkowo i wyłącznie jako osoba prawa prywatnego (Skarb Państwa). Dokonywane przez przedsiębiorców akty wymiany dóbr i usług, stanowiące mechanizm obrotu gospodarczego, dokonywane są w toku działalności gospodarczej, i nie sposób nie zauważyć, że ogólne warunki podejmowania, wykonywania i zakończenia takiej działalności w interesie publicznym określa za pomocą metody władczej (administracyjnej) państwo. Na tym zresztą polega rola regulacyjna władzy publicznej, która, także w zakresie działalności gospodarczej jednostek i ich organizacji ustanawia w interesie ogółu (dla dobra wspólnego) warunki prowadzenia danego rodzaju aktywności społecznej, w tym także przewiduje ograniczenia takiej działalności (np. w postaci zezwoleń i koncesji).

Prawo gospodarcze publiczne ustanawia ogólne reguły podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, wprowadzając w celu realizacji różnych funkcji takie wymogi, jak konieczność rejestracji działalności gospodarczej, spełnianie w czasie jej wykonywania pewnych standardów itp. Tym samym jest to dział prawa określający zasady, przesłanki i procedury ingerencji państwa (organów władzy publicznej) w sferę stosun-

ków gospodarczych, która to ingerencja uzasadniona jest pojęciem interesu publicznego. Prawu gospodarczemu publicznemu, przewidującemu szczególne obowiązki przedsiębiorców wobec państwa, a także określającemu podstawy ingerencji władzy publicznej w stosunki gospodarcze, w warunkach gospodarki rynkowej funkcjonującej w zgodzie z prawami ekonomii, przypada do spełnienia przede wszystkim funkcja ochronna. Chodzi o ustanowienie gwarancji, że interwencjonizm państwowy i formy jego realizacji są określone prawem i prawnie przewidywalne. Daje to podstawę do stwierdzenia, że podczas gdy **prawo gospodarcze prywatne określa zasady działania przedsiębiorców w obrocie gospodarczym, to prawo gospodarcze publiczne zabezpiecza funkcjonowanie gospodarki jako całości.**

- 12 Prawo gospodarcze prywatne reguluje **stosunki o charakterze poziomym**, tzn. stosunki, nawiązywane zwłaszcza przez zawieranie umów pomiędzy równymi sobie i autonomicznymi podmiotami, tj. pomiędzy przedsiębiorcami oraz między przedsiębiorcami a konsumentami. Z kolei prawo gospodarcze publiczne normuje **stosunki o charakterze pionowym**, tzn. stosunki między przedsiębiorcami a państwem występującym w roli władczej. W doktrynie prawa gospodarczego publicznego podmioty tego prawa klasyfikuje się na **podmioty bierne** (będące adresatami władczych aktów państwa), którymi są przedsiębiorcy, oraz na **podmioty czynne** (wykonujące funkcje prognozowania, programowania, planowania makroekonomicznego oraz funkcje reglamentacyjne i regulacyjne w gospodarce, wreszcie funkcje kontroli, nadzoru i ochrony w gospodarce), którymi są organy władzy publicznej.
- 13 Podsumowując, prawo gospodarcze prywatne reguluje formy **organizacji przedsiębiorców oraz stosunki prawne obrotu gospodarczego**, w tym zwłaszcza powstające na mocy zawieranych przez przedsiębiorców kontraktów gospodarczych, zaś prawo gospodarcze publiczne określa **normatywne pojęcie działalności gospodarczej**, ustala **krąg podmiotów mogących podejmować i wykonywać działalność gospodarczą**, ustanawia **prawa i obowiązki przedsiębiorców wobec władzy publicznej** oraz określa sposoby i skutki **zakończenia działalności gospodarczej**. Wymienione spektrum zagadnień prawo gospodarcze prywatne reguluje za pośrednictwem **metody cywilnoprawnej**, zaś prawo gospodarcze publiczne przewiduje **formy władcze**, przez które państwo wyraża swą wolę kształtowania stosunków gospodarczych.

§ 2. Zasady prawa gospodarczego prywatnego

I. Pojęcie i znaczenie zasad prawa gospodarczego prywatnego

W nauce prawa wyróżnia się zasady podstawowe, czyli **ogólne założenia**, wyrażające charakterystyczne i istotne dla danego systemu prawa czy danej gałęzi prawa (np. zasady prawa gospodarczego) wartości i rozwiązania instytucjonalne. Mówimy wówczas ogólnie o zasadach prawa. Tym samym zasady prawa gospodarczego prywatnego to określone **idee przewodnie**, na których opiera się ustawodawstwo regulujące stosunki prawne obrotu gospodarczego. Wspomniane idee przewodnie pozostają w związku z założeniami, na których opiera się ustrój społeczny, gospodarczy i polityczny Rzeczypospolitej Polskiej. W szczególności zasady prawa gospodarczego prywatnego pozostają w związku z **zasadami konstytucyjnymi** określającymi podstawy **ustroju gospodarczego** kraju. Przedsiębiorcy działają bowiem w ramach **społecznej gospodarki rynkowej** opartej na **wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych** (zob. art. 20 Konstytucji RP). Zasady prawa wynikają wprost z treści obowiązującego prawa (zasady są wówczas normami prawnymi) albo wynikają z niej pośrednio i są wówczas formułowane na podstawie norm prawnych w drodze rozumowania prawniczego.

Znaczenia zasad prawa nie można nie doceniać. Pełnią one istotną rolę zarówno w sferze stanowienia, jak i stosowania, a także nauczania prawa. Po pierwsze zasady **wskazują wartości, jakie szczegółowe przepisy prawa powinny realizować**, w czym przejawia się ogólna aksjologiczna funkcja zasad prawa. Po drugie zasady prawa **wyznaczają kierunki przyszłych działań legislacyjnych**, zarówno w zakresie stanowienia nowego prawa, jak i zmian w prawie już obowiązującym. Po trzecie zasady prawa **determinują sposób stosowania przepisów prawnych, w tym w szczególności sposób ich interpretacji (wykładni), oraz preferencje w razie kolizji norm prawnych**. Po czwarte zasady **określają granice czynienia użytku z praw podmiotowych w stosunkach obrotu gospodarczego**. Wreszcie po piątę, dzięki wszystkim wyżej wymienionym funkcjom, ułatwiającym odczytanie społecznego i ekonomicznego tła danej instytucji prawnej, wskazanie jej *ratio legis*, **znajomość zasad prawa pozwala na pełniejsze i właściwe korzystanie z praw podmiotowych, a także daje głębszą wiedzę o prawie**.

Katalog zasad prawa gospodarczego prywatnego jest sprawą względnie otwartą. W nauce prawa zestawia się te zasady w dość różny sposób

w zależności od celu, jakiemu służyć ma ich prezentacja. Mając na uwadze cel dydaktyczny, do najważniejszych zasad prawa gospodarczego prywatnego należy zaliczyć: zasadę **wolności gospodarczej**, zasadę **równości przedsiębiorców**, zasadę **profesjonalizmu**, zasadę **swobody umów**, zasadę **ochrony rynku i wolności konkurencji** i zasadę **ochrony bezpieczeństwa obrotu**. Przytoczone zasady zostaną niżej scharakteryzowane.

- 17 Oprócz wyżej wymienionych zasad prawnych w doktrynie omawia się jeszcze następujące reguły: po pierwsze – **zasadę zgodności regulacji prawnej z prawidłami ekonomicznymi**, która jest oczywistą konsekwencją obiektywnych związków pomiędzy prawem gospodarczym a zjawiskami gospodarczymi podlegającymi prawom (prawidłom) ekonomii. Pomiędzy przepisami prawa a gospodarką zachodzi sprzężenie zwrotne – rozwiązania prawne warunkują przebieg procesów gospodarczych, zaś prawa ekonomii determinują, a w każdym razie powinny determinować, treść przyjmowanych przepisów. Kolejną z wymienionych jest zasada **ochrony zaufania i interesu strony typowo słabszej**; w dzisiejszych realiach w imię realizacji tej zasady stanowiącym jest prawo ochrony konsumentów. Wreszcie po trzecie – zasada **uwzględniania zmienionych warunków gospodarczych**, w myśl której kontrakty pomiędzy przedsiębiorcami muszą być wykonywane z uwzględnieniem dynamicznie rozwijających się warunków gospodarczych, jeśli zmiany mają charakter wyjątkowy.

II. Zasada wolności gospodarczej

- 18 Zasada wolności gospodarczej to jedna z zasad ustrojowych, przewidziana i zagwarantowana w Konstytucji i w ustawach szczegółowych. Przepis art. 20 Konstytucji RP stanowi, że: „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na **wolności działalności gospodarczej**, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”. Podobnie art. 6 ust. 1 ustawy z 2.7.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r. poz. 2168 ze zm.) przewidywał, że: „Podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest **wolne dla każdego** na równych prawach, z zachowaniem warunków określonych przepisami prawa”. Tę samą zasadę wyraża przepis art. 2 uchwalonej 6.3.2018 r. ustawy – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2018 r. poz. 646), w myśl którego podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego na równych prawach. Wreszcie w sferze stosunków kontraktowych wyrazem wolności gospodarczej jest zasada swobody umów, określona w art. 353¹ KC, zgodnie z którym „Strony za-

wierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny **według swego uznania**, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego”.

Ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne **tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny** (art. 22 Konstytucji RP). Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP).

Wolność gospodarcza obejmuje **wiele swobód**, m.in. swobodę podejmowania i prowadzenia na warunkach określonych prawem działalności gospodarczej, swobodę wyboru formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności gospodarczej, swobodę zakończenia działalności gospodarczej. Wolność gospodarcza wywodzi się i polega na akceptacji przez państwo zjawiska naturalnej przedsiębiorczości obywateli i grup społecznych, zmierzających do gromadzenia ekonomicznej nadwyżki takiej gospodarczej aktywności. Założeniem zasady wolności jest działanie nie tylko na własny rachunek, ale także na własne ryzyko przedsiębiorcy.

Według szerszego ujęcia zasada wolności gospodarczej jest formułą określającą relacje w procesach gospodarczych zachodzące pomiędzy państwem a jednostką. Z tego punktu widzenia wolność gospodarcza to prawo jednostek i grup społecznych (wolność) do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej, a także względna **wolność od ingerencji państwa** w swobodę decyzji gospodarczych. Tym samym zasada wolności gospodarczej, przypisując prawa jednostce, ogranicza kompetencje władzy państwowej wobec jednostki w dziedzinie gospodarczej.

W praktycznym wymiarze miarą wolności gospodarczej przedsiębiorców jest skala reglamentacji działalności gospodarczej, zwłaszcza reglamentacji w drodze zezwoleń i koncesji, a także stopień komplikacji procedury legalizacji działalności gospodarczej i uzyskania statusu przedsiębiorcy. Krok w kierunku urzeczywistnienia i umocnienia zasady wolności gospodarczej uczynił ustawodawca, uchwalając ustawę o swobodzie działalności gospodarczej, a następnie ustawę – Prawo przedsiębiorców. W założeniu ustawy te mają poszerzać zakres wolności gospodarczej, zwłaszcza przez zastąpienie zdecydowanej większości zezwoleń wpisem do rejestru działalności regulowanej, uprawniającym do prowadzenia niektórych rodzajów działalności gospodarczej, przez ograniczenie liczby koncesji, przez ułatwienie podejmowania działalności gospodarczej przede

wszystkim w drodze zastąpienia kilku zgłoszeń o rozpoczęcie działalności (np. wpisu do ewidencji, KRS, NIP, REGON itp.) jednym wnioskiem.

III. Zasada równości przedsiębiorców

- 23 Zasada równości przedsiębiorców jest pochodną ogólnej, konstytucyjnej zasady równości. W myśl art. 32 Konstytucji RP: „Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub **gospodarczym** z jakiegokolwiek przyczyny”. Omawiana zasada posiada też oczywiste filiacje w zasadzie wolności gospodarczej. Według art. 3 PrPrzeds bowiem: „Podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest **wolne dla każdego na równych prawach**”. Równość przedsiębiorców wobec prawa jest warunkiem *sine qua non* gospodarki rynkowej i uczciwej konkurencji. Oczywiście zdarzają się pewne, w pełni uzasadnione odstępstwa od omawianej zasady, jak choćby polityka wspierania małych i średnich przedsiębiorców.

Zasadę równości przedsiębiorców wyrażają m.in. **równość w dostępie do rynku**, w tym do zamówień publicznych, **równość obciążeń publicznoprawnych**, w tym fiskalnych, **równość odpowiedzialności** prawnej, **równość w systemie ochrony prawnej** i in.

IV. Zasada profesjonalizmu

- 24 Określenia takie jak: „przedsiębiorca”, „działalność gospodarcza”, „obróć gospodarczy” mogą być zapewne uznane za synonimy określeń, takich jak: „profesjonalista”, „działalność profesjonalna”, „obróć profesjonalny”. Skoro działalność gospodarcza ma profesjonalny charakter (jest prowadzona przez profesjonalistę), to z jednej strony stwarza określone możliwości (inwestycyjne, akumulacyjne, technologiczne, organizacyjne), a z drugiej – uzasadnia w konsekwencji większe oczekiwania w zakresie wykonywania przez profesjonalistę jego zobowiązań oraz świadczeń stanowiących profesjonalną ofertę.
- 25 Profesjonalny charakter działalności przedsiębiorców w sferze stosunków kontraktowych jest w ustawie uwzględniony. Zgodnie z art. 355 § 1 KC, dłużnik obowiązany jest do staranności ogólnie wymaganej w stosunkach danego rodzaju (należyta staranność). Należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się z – **uwzględnieniem zawodowego charakteru tej działalności** – art. 355 § 2 KC. Tym samym, od dłużnika, który ma wykonać zobowią-